

Zafer YILDIZ

Din Öğretiminde

Mesleki Gelişimin Anahtarı
Yansıtıcı Düşünme

Yrd. Doç. Dr. Zafer Yıldız

DİN ÖĞRETİMİNDE MESLEKİ GELİŞİMİN ANAHTARI YANSITICI DÜŞÜNME

ISBN 978-605-318-373-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

©2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ocak 2016, Ankara

Yayın-Proje: Neslihan Gürsoy

Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan

Kapak Tasarımı: Mehmet Gruşçu

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj

Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi I. Cadde 95/1

İskitler/ANKARA

Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

*Varlıklarıyla iftihar duyduğum,
ilk muallimlerim muhterem annem ve babama...*

Yrd. Doç. Dr. Zafer YILDIZ

1977 Kırıkkale doğumludur. İlk, orta ve lise tahsilini Kırıkkale’de tamamlamış, 2000 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun olmuştur. Aynı üniversitede 2004 yılında Din Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisansını tamamlamış, 2013 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi’nde yine Din Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora programından mezun olmuştur. Aynı zamanda lisans eğitiminden sonra çeşitli ilköğretim, lise ve İHL’lerinde öğretmenlik yapmıştır. 2013 yılından bu yana ise Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yıldız, evli ve üç çocuk babasıdır.

İletişim: yildizzafer@sdu.edu.tr

ÖN SÖZ

Küreselleşen dünyamızda meydana gelen endüstriyel ve teknolojik gelişmeler ve değişimler, ihtiyaç duyulan insan özelliklerinin farklılaşmasına yol açmıştır. Günümüzde, sürekli öğrenme ve kendini geliştirme arayışında olan, elde ettiği bilgiyi kullanabilen, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bugün eğitimden beklenen hedeflerin başında düşünme becerilerini aktif olarak kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi gelmektedir. Şüphesiz ki böyle bir hedefin gerçekleşmesinde eğitim-öğretimi oluşturan her unsur önemlidir. Ancak, öğretim programlarının uygulayıcısı olan ve öğretim ortamında öğrenciye rehberlik eden öğretmenin, eğitim-öğretim hedeflerinin gerçekleşmesindeki önemli rolünü kabul etmemiz gerekir.

Öğretmenlerin yetiştirilmesine yönelik lisans düzeyinde ve lisans sonrası hizmet içi eğitimlerde birçok program ve çalışmalar yapılmaktadır. Buna rağmen öğretmenlerin meslekî gelişiminde istenilen seviye yakalanamamakta, olumlu mesafe alınamamaktadır. Halbuki temel problem öğretmenin eğitim-öğretime ilişkin sahip olduğu paradigmadır. Öğretmenlerin paradigmalarında ve düşünme tarzlarında yeni bir bakış açısı ve köklü bir değişimin sağlanması, eğitim alanındaki birçok problemin de kendiliğinden çözümlenmesine neden olacaktır.

Yansıtıcı düşünme, bireyin kendini sorgulayarak değerlendirmesini, tecrübelerinden yararlanarak kendi öğrenmesi üzerinde düşünmesini teşvik etmesi gibi nedenlerle son yıllarda öğretmen eğitiminde öne çıkan bir düşünme becerisidir. Amerika ve Avrupa'ya bakıldığında öğretmenlerde yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik araştırma ve çalışmaların bizden çok önceleri başladığı görülecektir. Ülkemizde ise geç de olsa son yıllarda yansıtıcı düşünme becerisinin öğretmenlerin meslekî gelişimine katkısını araştıran çalışmaların arttığını görmekteyiz.

Din eğitimi alanında yapılan araştırmalarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin meslekî yeterlilikleriyle ilgili problemlerin olduğu belirtilmektedir. Genel öğretim özelliklerinin birço-

ğuna sahip olmakla birlikte din öğretiminin kendine has incelikleri ve özellikleri vardır. Bu nedenle, inanç, ibadet ve ahlak gibi öğrenme alanlarının öğretiminde, öğretmenlerin öğrenciye yaklaşım tarzının ve aktif katılımın sağlandığı, öğrenci merkezli öğretim ortamı oluşturulmasının önemi büyüktür. Dolayısıyla, öğretimin sorumluluğunu üstlenen, eleştiriye ve gelişime açık, kendini değerlendiren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ihtiyaç vardır. Zaten ilköğretim DKAB programı da eleştirel, yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin yanında yansıtıcı düşünmeyi de içine alan yapıyla, öğretmenlerde bu nitelikleri zorunlu kılmaktadır.

Bu kitap, düşünen, sorgulayan, araştıran, yanlış bilgilerden arınmış, bilinçli bireylerin yetişmesini hedefleyen din öğretimi alanında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine yeni bir paradigma ve düşünme tarzı sunan yansıtıcı düşünme becerisini tanıtmayı amaçlamaktadır. Yansıtıcı düşünme becerisine sahip din eğitimcileri, çözüme öncelikle kendilerinden başlamaları gerektiğinin farkındalığıyla, eleştiriye açık ve paylaşımcı tutumlarıyla daha etkin ve başarılı bir din öğretimi gerçekleştireceklerdir.

Bu kitabın ortaya çıkmasında birçok değerli insanın katkılarını başta belirtmek isterim. Öncelikle, araştırma sürecinde çalışmalarımı titizlikle inceleyerek, eleştiri ve önerileriyle olumlu katkılarda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Ramazan BUYRUKÇU 'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, çalışmalarım sırasında değerli görüş ve önerileriyle desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Saadettin Özdemir'e, Doç. Dr. Gülşen Ünver'e ve Doç. Dr. Şükran Tok'a da müteşekkirim.

Hayatımın tüm zor zamanlarında olduğu gibi, akademik çalışmalarım süresince, teşvik ve fedakârlığıyla her daim manevî desteğini gördüğüm eşime ise teşekkürlerimin yetersiz kalacağını farkındayım.

Eserin istifadeye vesile olması dileğiyle, maddî ve manevî imkânların asıl kaynağı olan ve bu güzellikleri lütufeden Rabbimize ise sonsuz hamd ve şükranlarımı sunarım.

Zafer YILDIZ

ISPARTA-2015

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş	iv
Ön Söz.....	v

GİRİŞ

Değişen Öğrenme Anlayışı	3
Yenilenen Öğretmen Nitelikleri	5
Eğitimde Düşünmenin Keşfi	6
Yansıtıcı Düşünme Çalışmaları	9
Din Öğretiminde Durum	12
Niçin Yansıtıcı Düşünme?	15

DÜŞÜNME VE DÜŞÜNME BECERİLERİ

DÜŞÜNME KAVRAMI	18
DÜŞÜNMEYİ ÖĞRENME.....	21
Düşünmeyi Engellleyen Faktörler.....	24
Düşünme Eğitimi Bir İhtiyaçtır	26
DÜŞÜNME BECERİLERİ	27
1. Eleştirel Düşünme.....	27
Eleştirel Olmak Negatif Olmak Demek Değildir.....	29
Eleştirel Düşünme Öğrenilebilir.....	30
Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme.....	31
2. Yaratıcı Düşünme.....	32
Zeka ve Yaratıcılık.....	33
Yaratıcılık Öğrenilebilen Bir Beceridir.....	35
3. Bilişüstü Düşünme.....	36
Bilişüstü Bilgi ve Kontrol	38

YANSITICI DÜŞÜNEBİLMEK

YANSITICI DÜŞÜNME.....	42
Yansıtıcı Düşünmenin Özellikleri.....	45
Yansıtıcı Düşünme Tanımları.....	46
YANSITICI DÜŞÜNME DÜZEYLERİ	48
1. Teknik Düzeyde Yansıtma.....	48
2. Bağlamsal Düzeyde Yansıtma.....	49
3. Eleştirel Düzeyde Yansıtma.....	50
YANSITICI DÜŞÜNMEYİ GELİŞTİREN UYGULAMALAR	52
1. Günlük Tutma	53
2. Mikro Öğretim	54
3. Portfolyo (Gelişim Dosyası)	55
YANSITICI ÖĞRETİM	58
Yansıtıcı Öğretimin Özellikleri.....	58
Yansıtıcı Öğretimin Aşamaları	59
YANSITICI ÖĞRETMEN	61
Yansıtıcı Bireyin Üç Özelliği	62
Yansıtıcı Düşünen Öğretmenin Özellikleri	63

DİN ÖĞRETİMİNDE YANSITICI DÜŞÜNME

DİN ÖĞRETİMİNDE DÜŞÜNME.....	68
Kur'an-ı Kerim'de Düşünme Kavramı	68
“Düşünme Merkezli” Din Öğretimi	70
DİN ÖĞRETİMİ PROGRAMLARINDA DÜŞÜNME.....	76
Programın Temel Yaklaşımı.....	80
Yapılandırmacı Yaklaşım ve Düşünme.....	81
DKAB Dersinde Yansıtıcı Düşünme.....	83
DKAB Öğretmeni Yeterlikleri	87
DKAB Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri.....	94
Yansıtıcı Düşünen DKAB Öğretmeninin Özellikleri	96

GİRİŞ

“Asıl keşif gezisi yeni yerler aramak değil, yeni gözlerle sahip olmaktır.”

Marcel Proust

Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması iletişim hızının artmasına ve dünyanın küçük bir köy haline gelmesine neden olmuştur. “Küreselleşme” olarak adlandırılan bu durumun birçok etkileri ortaya çıkmıştır. Küreselleşmeyle birlikte zaman ve mekânın sınırları kalkmış, dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olaylardan bütün insanlık etkilenmeye başlamış, insanlar arasında yeni ve ortak yaşam biçimleri oluşmuş ve ortak eğitim politikaları üretilerek ülke vatandaşları arasında evrensel kavrayış ve anlayışların geliştirilmesi sağlanmıştır.¹

Küreselleşme olgusuyla birlikte sanayi toplumunun yerini bilgi toplumu almıştır. Sanayi toplumunda maddî sermaye ve maddî üretim toplumun temeli iken, bilgi toplumunda bunların yerini bilgi ve hizmet üretimi almıştır. Bilginin önem kazandığı ve hızlı dolaşım sağladığı bu çağa “bilgi çağı” da denilmektedir. Bilgi çağının önemini bazı ülkeler erken fark etmiş ve altyapılarını buna göre oluşturmuşlardır. 1950 ve 1960’lı yıllardan itibaren ABD, Japonya ve Batı Avrupa ülkeleri bilgi teknolojilerini yaygın olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu ülkeler bilgiyi ve bilgi

¹ Refik Balay, “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 37, S.2, 2004, ss. 61-82;

teknolojilerini tarım, sanayi ve hizmet gibi temel sektörlerin yanı sıra eğitim, sağlık, iletişim gibi alanlarda da kullanmışlardır.²

Bilgi çağına ayak uydurabilmiş bilgi toplumlarında “nitelikli ya da yarı nitelikli işgücünün yerine, sürekli öğrenmeyi ve kendini geliştirmeyi alışkanlık haline getiren; bilimsel yöntem ve süreçlerle objektif şekilde elde edilen bilgiyi gerektiği yerlerde kullanabilen insanlara” ihtiyaç duyulmaktadır.³ Bu nedenle bilgi toplumunda eğitime önem verilmekte ve eğitimle ilgili yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir.

Bilgi çağı eğitim anlayışının başlıca özellikleri şunlardır:

- “Eğitim süreci belli bir yaş dönemiyle sınırlı olmayan, yaşam boyu devam eden bir süreçtir.
- Eğitim kurumları ile diğer kurumlar arasındaki engeller kalkmakta, eğitim yaşamın her alanında devam eden bir süreç halini almaktadır.
- İnsanların “ne” öğreneceklerinden ziyade “nasıl” öğrenecekleri ve bilgiye nasıl ulaşacakları önem kazanmaktadır. Bu durumda öğretmen bir rehber ve motivasyon kaynağı, öğrenciler de bir anlamda kendilerinin öğretmenidirler.
- Eğitim hazır bilgilerin aktarıldığı bir süreç değil, araştırmayı, deneyciliği, yaratıcılığı ve buluşçuluğu teşvik eden bir süreçtir.
- Eğitim kişinin yeteneklerine ve farklılıklarına uygun olarak kişiye özel tasarlanmalıdır.
- Eğitimde demokratik bir anlayışla, farklı yaşam biçimlerine, ırklara, düşüncelere ve inançlara saygının benimsenmesi gerekir.

2 Mehmet Dikkaya-Deniz Özyakışır, “Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-Liberal Politikaların Etkileri”, *Uluslararası İlişkiler*, C.3, S.9, Bahar 2006, s. 155.

3 Gülcan Numanoğlu, “Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler I”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 32, S. 1-2, s. 334.

- Eğitim yerel olmaktan çıkarılarak evrensel bir anlayışla ele alınmalıdır.”⁴

Eğitim-öğretimden beklenen özellik ve amaçların yukarıda belirtilen anlayış doğrultusunda değişmesi, ortaya çıkan yeni program ve öğretmen ihtiyacı tüm dünya ülkelerinin öğretmen yetiştirme politikalarını ve eğitim sistemlerini sorgulamalarına neden olmuştur. Türkiye de bu değişimden etkilenmiş ve 2000’li yıllardan itibaren kendi öğretim anlayışını eleştirel bir şekilde sorgulamaya başlamıştır. Bu bağlamda öğretim programlarında yeni yaklaşımlar çerçevesinde değişikliklere gidilmiştir. Yeni programlar yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını temel alan, öğrenci merkezli, aktif öğrenmeye odaklı programlar olarak hazırlanmıştır. Bu noktada eğitim programları üzerinde önemli etkisi olan yapılandırmacı yaklaşım hakkında biraz bilgi vermek yararlı olacaktır.

Değişen Öğrenme Anlayışı

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre öğretim öğrenciyi merkeze alan bir anlayışla gerçekleşmektedir. Öğrenme, öğrencinin yeni karşılaştığı bilgileri, problemleri ya da durumları önceki bilgi ve deneyimlerinin süzgecinden geçirerek özümsemesi, bu bilgileri kendi algılaması ve gerçekliğine göre yapılandırmasıdır.⁵

Yapılandırmacı yaklaşımın iki önemli ilkesi vardır.

- Bunlardan ilki, öğrenenler var olan bilgilerini kullanarak yeni bilgiler edinebilirler. Öğrenciler bilgilerin kaydedildiği boş bir levha olarak değil, aksine kendi öğrenmelerini etkileyecek bilgi ve tecrübelerle sahip oldukları bilinmelidir.

4 Şakir Berber, “Bilgi Çağında Eğitim”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)*, C. 7, S. 2, Ağustos 2003, s. 43,44.

5 Bilal Duman – Cercis Ikiel, “Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.12, S. 2, Elazığ, 2002, s. 252.

- İkinci ilke ise, öğrenmenin pasif değil aktif bir süreç olduğudur. Öğrenci öğrenme sürecine aktif olarak katıldığı zaman ilk bilgileri ile öğrendikleri arasında karşılaştırma yapabilmekte ve bilgisini düzenleyebilmektedir.⁶

Yurdakul'a göre, yapılandırmacı eğitim durumlarında dik-kate alınması gereken temel ilkeler sentezlenerek incelendiğinde, yapılandırmacı öğrenme süreçlerinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrenme etkinliklerinin bütünü geniş bir görev ya da probleme bağlanmalıdır.
- Öğrenenler kendi bilgi yapılarını kendileri geliştirmeli ve öğrenme sorumluluğunu üstlenmelidir.
- Yeni öğrenmeler oluşturulurken önbilgiler dikkate alınmalıdır.
- Öğrenme süreci devam ederken öğrenme ortamında sosyal etkileşim sağlanmalıdır.
- Öğrenenler için özgün öğrenme görev ve sorumlulukları belirlenmeli ve böylece anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Öğrenme ortamları gerçek yaşamın karmaşıklığını yansıtabilmelidir.
- Birçok gerçek olduğunu gösteren seçenekler açığa çıkarılarak bilişsel çelişkiler yaratılmalı ve bireysel anlamın oluşmasını destekleyecek etkinlikler düzenlenmelidir.
- Öğrenenlerin bilgiyi yapılandırma sürecinin farkına varmalarını desteklemek üzere nasıl öğrenildiğinin yansıtılmasını sağlayacak etkinlikler düzenlenmelidir.
- Öğrenme ortamı tehlikesiz ve güvenli bir ortam olmalı ve buna göre düzenlenmelidir.

6 Wesley A. Hoover, "The Practice Implications of Constructivism", *Southwest Educational Development Laboratory (Sedletter)*, V. IX, N. 3, 1996, p.1.

- Öğrenme ortamında öğrenenin düşünceleri desteklenmeli ve öğrenenin düşüncelerinin önemsendiği hissettirilmelidir.⁷

Şaşan ise, yapılandırmacı yaklaşımla ilgili yapılan değerlendirmeler incelendiğinde yapılandırmacı öğretimin üç temel özelliğinin ortaya çıkacağını belirtmektedir. Bu üç temel özelliğin, “bilgiyi araştırma, yorumlama ve analiz etme”, “bilgiyi ve düşündürme sürecini geliştirme” ve “geçmişteki yaşantılarla yeni yaşantıları bütünleştirme” özellikleri olduğunu ifade etmiştir.⁸

Yenilenen Öğretmen Nitelikleri

Öğrenme yaklaşımında meydana gelen ve “düşündürmeyi” merkeze alan bu değişiklikler geleneksel eğitimin merkezinde olan öğretmen rollerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Yeni eğitim anlayışında öğretmenler sadece bilgiyi aktaran ve yayan kimseler değil, bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma sürecine ya da başka bir ifadeyle öğrenmeyi öğrenme sürecine rehberlik eden liderler olarak görülmeye başlamıştır. Yeni öğretmen anlayışında öğretmen değil öğrenci merkezdedir. Öğretmenler, öğrencilere neyi nasıl yaptıklarını öğrenme fırsatı veren yol göstericilerdir. Her zaman yenilenen bir heyecanla öğreterek, “öğretmeyi” öğrenirler.⁹

Öğretmen yaklaşımlarında meydana gelen bu değişimde yapılandırmacı anlayışla ele alınan öğretim programlarının etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. 2001-2002 öğretim yılında yapılandırmacı öğrenme sınıflarındaki öğretmen-öğrenen rolleri üzerine yapılan 14 haftalık deneysel araştırmanın sonuçları bunu

7 Bünyamin Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Ed. Özcan Demirel, PegemA Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2007, s. 49-52.

8 Hasan H. Şaşan, “Yapılandırmacı Öğrenme”, *Yaşadıkça Eğitim*, S. 74-75, 2002, s. 49.

9 Phillip C. Schlechty, *Okulu Yeniden Kurmak*, çev. Yüksel Özden, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s. 159-162.

destekler niteliktedir.¹⁰ Araştırma, yapılandırmacı öğretimin öğretmenlere yüklediği rolü göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmada elde edilen nitel bulgular incelendiğinde, yapılandırmacı sınıflardaki öğretmenlerin en önemli rollerinin özgün görevler planlama ve zengin araç-gereç kullanma, düşünmeye yardımcı olma, öğrencilerin öğrenme sürecindeki sorumluluğunu arttırma, öğrencilerin kendi öğrenmesine etkin katılımını sağlama, öğrenmeye rehberlik yapma olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla bilgi çağındaki öğrenme yaklaşımları ve öğretmen özellikleri, bireylerin bilgiye ulaşabilme, bilgiyi düzenleme, bilgiyi değerlendirme, bilgiyi sunma ve iletişim becerileriyle donanımlı olmalarını zorunlu kılmaktadır.¹¹ Kısaca ifade etmek gerekirse yeni eğitim-öğretim yaklaşımına göre öğrenme zihinsel bir süreçtir¹² ve bu süreçte düşünme yeteneğinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Eğitimde Düşünmenin Keşfi

Eğitimde düşünme becerisinin geliştirilmesine ilişkin çalışmaların başlaması yakın zamana rastlamaktadır. 1980’li yıllardan itibaren eğitimde düşünmenin önemi keşfedilmiş ve düşünme eğitimi üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Halbuki düşünme, insanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliğidir. Günlük hayatta karşılaşılan birçok durumla ilgili ne yapacağımız konusundan bizi düşüncelerimiz yönlendirmektedir. Bu nedenle insanın eğitim-öğretiminde düşünme becerisini ele almamak büyük bir eksikliktir.

10 Gürcü Koç, “Yapılandırmacı Sınıflarda Öğretmen-Öğrenen Roller ve Etkileşim Sistemi”, *Eğitim ve Bilim*, C.31, S.142, 2006, s. 59.

11 Bünyamin Aydın, “Bilgi Toplumu Oluşumunda Bireylerin Yetiştirilmesi ve Matematik Öğretimi”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.14, 2003, s. 184.

12 Ali Murat Sünbül, “Zihnimizi Tanıyor muyuz”, *Eğitime Yeni Bakışlar*, (Ed. Ali Murat Sünbül), Eğitim Akademi Yayınları, s. 18.

Düşünme, kavranılması zor, karmaşık bir süreç olmasına karşın öğrenilebilen bir beceridir. İlk filozoflardan günümüz araştırmacılarına kadar düşünme üzerine birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlar incelendiğinde, düşünmenin çok yönlü olduğu, problem çözme ve karar vermeyi içerdiği, içerisinde birçok zihinsel işlemi barındırdığı, amaçlı ve sorgulamaya dayanan, inançların oluşumuna temel oluşturan, bilinçli deneyimleri kapsayan, bireye özgü özellikler taşıyan bir süreç olduğu vurgulanmakta, ayrıca düşünmenin öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir beceri olduğu belirtilmektedir.¹³

Düşünmenin erken yaşlardan itibaren çocuklara öğretilmesi konusunda ilk çalışmaları yapan isim Lipman'dır. Lipman, "düşünme eğitiminin erken yaşlarda verilmeye başlanmasıyla sorgulama, eleştirme, alternatif önerme, kuşkuyla yaklaşma, doğruluğu test etme ve tutarlılık gibi hem bilgi bakımından hem de kişilik ve ahlak gelişimi bakımında çocukların eline önemli bir araç verileceğini" savunmuştur. Lipman'a göre çocukların düşünme etkinliklerini kullanarak erken yaşlarda niçin düşündükleri ve nasıl düşündükleri konusunda açıklamalar yapabilmeleri ve her alanda düşünme becerilerini kullanabilmeleri eğitim için önemli bir hedeftir.¹⁴

Günümüzde eğitim hedefleri incelendiğinde yeni öğretim anlayışının etkisiyle, bireylerde düşünme yeteneğinin geliştirilmesi önemli bir amaç olarak kabul edilmektedir.¹⁵ Aynı zamanda

13 Düşünmeyle ilgili tanımlar için bkz. Emel Tok, "Düşünme Becerileri Eğitim Programının Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Eleştirel, Yaratıcı Düşünme ve Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi", Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2008, s. 33,34.

14 Matthew, Lipman, *Philosophy Goes To School*, Philadelphia: Temple University Press, 1988, Akt. Ebru Mutlu-Ebru Aktan, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Düşünme Eğitimi İle İlgili Tutumlarının İncelenmesi", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.9, S. 4, Güz 2011, s. 801.

15 Ercan Türk, *Türk Eğitim Sistemi ve Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002, s. 91.